

УДК 631.11:338.3

Шульський А.М., аспірант©*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького***КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ**

У статті проведено дослідження функціонування переваг діючих організаційно-господарських структур у системі АПК на основі використання певних розробок у цій сфері. Запропоновано заходи щодо більш результативного використання переваг у діяльності окремих аграрних формувань.

Ключові слова: конкурентні переваги, аграрні формування, аграрне виробництво, особисті селянські господарства, сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства.

Постановка проблеми. Реформування аграрного сектору економіки супроводжувалося формуванням нових і удосконаленням діяльності діючих організаційно-господарських структур у системі ведення аграрного виробництва. Ці перетворюючі процеси обумовили багатокладність в сільському господарстві. Із-за цих обставин у сьогоdnішніх умовах важливо проводити всебічні наукові дослідження щодо наявності конкурентних переваг одних організаційно-господарських структур над іншими та їх використання при здійсненні процесів аграрного виробництва. Особливо це важливо в сучасних умовах формування ринкових відносин, важливе місце серед яких займає конкуренція між виробниками аграрної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню конкуренції та окремих її складових у системі аграрних відносин присвячені праці багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед дослідників цих проблем слід виділити таких як: П. Березівський, В. Мартинюк, М.Й. Малік, О.А. Нужна, Е.М. Дасаєва, Н.П. Тарнавська, А. Сміт, П.А. Самуельсон, Н.Д. Нордхаус, М. Поттер, І. Яців [1-8] та інші.

Проте, на наше переконання, у цих дослідженнях основна увага концентрується на загальних аспектах конкурентних відносин і меншою мірою на конкретних їх складових. Насамперед, це відноситься до аналізу і детального вивчення конкурентних переваг різних аграрних формувань. Саме від їх оптимального використання в значній мірі визначається результативність ведення аграрної діяльності різними організаційно-правовими формами господарювання у системі АПК.

Постановка завдання. У даному дослідженні суть постановки завдання полягає в тому, щоб дослідити наявні конкурентні переваги окремих аграрних

форм господарювання з використанням певних напрацювань у досліджуваних сферах суспільних відносин.

Виклад основного матеріалу. Реформування аграрного сектору економіки України, як відомо, супроводжувалося формуванням нових аграрних формувань на основі функціонуючих. Ці глобальні перетворення обумовили багатоукладність в аграрному секторі економіки. Тому, у сьогоdnішніх умовах, важливо не тільки концентрувати увагу на основних показниках діяльності діючих організаційно-господарських структур, але і на тих конкурентних перевагах, які має кожна із них. Це має значення як в умовах сьогоdnення, так і на майбутнє.

З цього приводу цілком закономірно постає питання: з чого починати і як проводити такі дослідження? З огляду на це, заслуговують напрацювання В.Сладкевича, який у деталізованих формах розкрив суть конкурентних переваг організацій та особливості використання методів їх аналізу [9, с.222-223].

Матеріали розробок цього вченого, для більш наглядного сприйняття і з'ясування їх суті ми представили у табличній формі – зліва відобразили конкурентні переваги, а справа - методи їх аналізу (табл. 1).

У сучасних умовах у результаті проведення аграрних реформ, сформувалися і здійснюють діяльність три форми господарських формувань:

- сільськогосподарські підприємства;
- фермерські господарства, як особливий вид підприємства;
- особисті селянські господарства.

Таблиця 1

Конкурентні переваги організацій та методи їх аналізу [9, с.222-223].

№	Конкурентні переваги організації	№	Методи аналізу конкурентних переваг
1	Унікальні відчутні та невідчутні ресурси, якими володіє підприємство	1	Кабінетні дослідження: робота з фінансовими документами, статистичною та іншою внутрішньфірмовою інформацією
2.	Стратегічно важливі для підприємства сфери бізнесу, які дають змогу перемагати в конкурентній боротьбі	2	Спостереження й опитування споживачів, ділових партнерів і працівників підприємства за спеціальними методами
3	Висока компетентність підприємства в певній сфері, яка дає найкращі можливості перемагати конкурентів, залучати споживачів і зберігати їхню прихильність до товарів підприємства	3.	GAP-аналіз, LOTS-аналіз, SWOT-аналіз
4	Будь-яка ексклюзивна цінність, яку має організація і яка дає їй перевагу над конкурентами	4	Методи портфельного аналізу з використанням матриць БКГ, І.Ансоффа, GE/Mc-Kinsey та ін.
		5.	Діловий комплексний аналіз (проект PIMS)

У такому порядку їх перелік наводиться у матеріалах статистичних органів, що, безумовно, не відповідає тому вкладу, що вносить кожна форма господарювання у виробництво аграрної продукції. Так, скажімо, у Львівській області в 2010 р. питома вага виробництва сільськогосподарської продукції окремими організаційно-правовими формами господарювання в загальнообласному обсязі її виробництва становила, %: особисті селянські господарства – 73,3; сільськогосподарські підприємства – 18,2 і фермерські господарства – 8,1. Аналогічні співвідношення із дещо зміненою цифровою інформацією спостерігаються в інших областях України та держави в цілому. Поряд з цим, варто зауважити, що в сучасних умовах намітились позитивні тенденції, а саме: збільшення обсягів виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами, зменшення її виробництва особистими селянськими господарствами і деякими ознаками стабілізації фермерства.

Всі ці зміни мають, безумовно, об'єктивно підґрунтя, їх необхідно досліджувати комплексно і всебічно. Одним із напрямів здійснення сказаного є деталізація конкурентних переваг функціонуючих форм господарювання в аграрному виробництві. Для цього нами використано матеріали, що представлені в таблиці 1, для аналізу діяльності вказаних господарських формувань. Тобто те, що сформулював у певній логічній послідовності В.Сладкевич, застосувати щодо особливостей функціонування основних складових аграрного виробництва: особистих селянських господарств, сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств. При цьому кожна група конкурентних переваг буде використана в такій послідовності, в якій вона представлена у таблиці 1.

Отже, щодо унікальних відчутних та невідчутних ресурсів, якими володіє те чи інше господарське формування, можна відмітити, що вони є досить різноманітними. Фактично унікальність тієї чи іншої організаційно – господарської структури забезпечує її розвиток і навпаки – сам процес розвитку і функціонування господарського формування здійснюється за рахунок унікальності відчутних та невідчутних ресурсів. Унікальність, скажімо, особистих селянських господарств проявляється в їх маневреності, живучості та здатності до самозбереження, переборюючи ті чи інші загрози їх функціонуванню. І ця унікальність проявлялася на всіх етапах їх розвитку. Особливо це наочно відобразилось в період реформування аграрних відносин, що відбулось в кінці ХХ – початку ХХІ століть. Крупні організаційно-господарські структури не витримали труднощів реформуючих процесів і значна їх кількість припинила своє функціонування, однак особисті селянські господарства не тільки вистояли, але і розширили свою діяльність.

Щодо фермерства. Це нова для наших умов форма сільськогосподарського виробництва, однак досить давня для розвинених країн світу. Унікальність цих господарств полягає в тому, що в особі фермера часто поєднується власник ресурсів, організатор їх використання та розпорядник виробленої продукції. Однак, слід зауважити, що не всі фермери домоглися ефективного

використання наявних унікальних переваг. Надії на розвиток фермерських господарств на початкових стадіях їх розвитку були великі, однак на превеликий жаль вони залишились добрими побажаннями не здійснених мрій.

Унікальність конкурентних переваг при веденні виробництва у великих сільськогосподарських підприємствах полягає в основному в тому, що вони здатні задіяти значні ресурси як відчутного, так і невідчутного походження. Зокрема, значна масштабність виробництва дозволяє більш результативно використати переваги концентрації і спеціалізації виробництва, раціонально впроваджувати передові технології та сучасні технічні засоби при веденні господарської діяльності, застосовувати прогресивні форми організації й оплати праці тощо. Все це в комплексі дозволяє виробляти продукцію з меншими матеріально-грошовими витратами і тим самим, забезпечити собі успіх у конкурентній боротьбі.

Аналогічний виклад конкурентних переваг у розрізі окремих господарських формувань можна здійснити і по інших групах, що представлені в таблиці 1. Проте ми не будемо їх деталізувати щодо кожної форми господарювання. Це обумовлено тим, що для викладу матеріалів з кожної групи щодо особливостей здійснення різнобічної діяльності кожною формою аграрного виробництва вимагає значного обсягу публікації. Саме із-за цих обставин ми фрагментарно викладемо у стислій формі основні конкурентні переваги основних організаційно-господарських формувань у системі ведення аграрного виробництва.

Щодо стратегічно важливих для господарських формувань сфер бізнесу, які забезпечують їх переваги у конкурентній боротьбі, то необхідно враховувати специфічність функціонування кожної з них. Так, зокрема, дрібні форми господарювання, насамперед особисті селянські господарства, малі фермерські господарства повинні концентрувати увагу на розвиток передусім овочівництва, вирощування плодоягідних культур та ін. Тобто забезпечувати виробництво продукції тих галузей, де здійснення виробничих процесів важко піддається їх механізації і автоматизації і, отже, вимагає значних затрат ручної фізичної праці. Великі сільськогосподарські підприємства у сьогоднішніх умовах і на перспективу забезпечують свій успіх у конкурентній боротьбі при виробництві продукції, насамперед, технічних і зернових культур.

Висока компетентність господарських формувань у певній сфері господарської діяльності забезпечується результативним використанням умов, що є специфічними для кожного організаційно-господарського формування. Умови, як правило, є різноманітні і вони формуються під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Компетентність підприємства проявляється безпосередньо в діях персоналу, що задіяний у його діяльності. Знання і досвід у певній сфері діяльності забезпечує найкращі можливості досягти успіху в конкуренції і тим самим «залучати споживачів і зберігати їхню прихильність до товарів підприємства» [9, с.222]. Це чітко проявляється в аграрній сфері виробництва. Так, для прикладу, власники особистих селянських господарств Львівщини, особливо ті, які розташовані біля великих міст

володіють глибокими знаннями і накопичили чималий досвід при виробництві продукції овочевих культур (редиски, помідорів, огірків тощо) та підготовки її до продажу міському населенню на ринках міст. І тому значна частина міських жителів проводять закупівлю продукції овочевих культур на міських ринках. Кожен підприємець, кожна організаційно-господарська структура завойовує прихильність до вироблених ними товарів через врахування таких показників, як: якість, ціна і культура обслуговування. А це досягається, як відомо, завдяки наявності глибоких знань і певного досвіду у відповідній сфері діяльності.

Щодо четвертої групи конкурентних переваг. Вони, як відображено в таблиці 1, відображаються в ексклюзивній цінності, що володіє те чи інше підприємство і за допомогою яких досягає успіху у конкуренції. Ці чинники є спонукальними мотивами в діяльності будь-яких господарських формувань. Термін «ексклюзивний» іноземного походження в українській мові означає: «Винятковий, який поширюється на обмежене коло предметів або осіб» [10, с.278]. Більше того, для ексклюзивних цінностей існує ексклюзивне право – виняткове право, надане лише окремим особам» [11, с.487]. Цим аспектам конкурентних переваг у діяльності аграрних формувань в умовах сучасності приділяється ще не належна увага. І тому роботу в цих напрямках слід проводити більш інтенсивно.

Щодо методів аналізу конкурентних переваг представлених у таблиці 1, ми їх навели для того, щоб усвідомити, що дослідження цих проблем вимагає глибоких знань процесів конкуренції, механізмів, що обумовлюють необхідність виявлення наявності цих конкурентних переваг і вміти використовувати їх складові при аналізі діяльності господарського суб'єкта. Це, в кінцевому підсумку, може забезпечити успіх підприємства у конкурентній боротьбі.

Висновки.

На основі проведеного дослідження, можна констатувати про те, що виявлення і оптимальне використання конкурентних переваг у діяльності аграрних формувань забезпечує ефективне їх функціонування. Проте, ці проблеми ще мало дослідженні у сферах аграрного виробництва. І саме із-за цих обставин науковцям і практикам необхідно зосередити увагу на детальному аналізі наявних конкурентних переваг в діяльності окремих господарських формувань в аграрному виробництві.

Література

1. Березівський П., Мартинюк В. Теоретичні основи конкуренції та конкурентних відносин в аграрному секторі / П.Березівський, В.Мартинюк // Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. – 2010. – №17(2). – С.3-8.

2. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К.: ННЦ ІАЕ. – 270с.

3. Дусаева Е.М. Управление конкурентоспособностью продукции аграрного сектора / Е.М. Дусаева. – М.: ВНИЭТУСХ, 2003. – 324с.

4. Партин Т.І. Чинники конкурентоспроможності / Т.І. Партин // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Саух. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2008. – С.140-154.
5. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств : теорія, методологія, практика / Н.П. Тарнавська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 520с.
6. Сміт А. Добробут нації. Дослідження про природу та причини добробуту націй /Адам Сміт. – К. Port-Roal, 2001. – 684с.
7. Самуельсон П.А. Экономика / П.А. Самуельсон, В.Д. Нордхаус. – М.:БИНОМ, лаборатория базовых знаний, 1997. – 800с.
8. Яців І. Конкурентні відносини в аграрному секторі / І.Яців // Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. – 2010. – №17(2). – С.9-14.
9. Менеджмент: понятійно-термінол. слов. / За ред. Г.В. Щокіна, М.В.Головатого, О.В. Антонюка, В.П.Солодкевича. – К.: МАУП, 2007. – 744с.
10. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В.В. Дубічинського.Х: ВД «Школа», 2006. – 1008с.
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / ред.кол. С.В.Мочерний (відп.ред) та ін. – К: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.

Summary

Shulskyi A.M., postgraduate student

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after SZ Gzhytskij

COMPETITIVE ADVANTAGES OF AGRICULTURAL

The article analyzed the functioning of the advantages of existing organizational and economic structures in the system of agriculture based on the use of certain developments in this area. The measures for more efficient use of advantages of individual farm units.

Key words: *competitive advantage, agrarian formation, agrarian production, private farms, farm enterprise.*

Рецензент – к.е.н., доцент Поперечний С.І.